

Киви - плодът, който празнува 100 години

Екзотичната Актинидия произхожда от Китай, но е култивирана в Нова Зеландия и е кръстена на странната местна птица

За разлика от всички други плодове, при които началото на тяхното култивиране, първата им поява на трапезата или рождената им дата са неясни и разтворени в някакво много далечно митологично минало, кивито, познато още и като *Actinidia delisiosa*, си има точно определена исторически възраст. Този странен и малко подозрителен на вид плод, който през последното десетилетие трайно се настани и на българския пазар, тази година навършва точно сто години. Така твърдят новозеландските градинари, които в началото на миналия век първи оценили неговите вкусови качества и започнали да го култивират. Днес те гордо честват стотната реколта от плода, който по специален начин се е вписал в историята на тяхната страна.

Биографията на кивито е твърде любопитна и може да служи като удобен пример за това, че човешката намеса в делата на природата понякога дава достойни за възхищение резултати. Изглежда, светът дължи неговото въвеждане в кулинарно (или културно) обръщение на една енергична и амбициозна учителка от Нова Зеландия - Изабел Фрейзър. Тази забележителна дама в края на XIX век преподавала в девически колеж в град Отаго и там според сведенията на нейните биографи учела момичетата не само да готвят и да шият, но също да плуват и да играят хокей на трева. През 1903 г., явно преуморена от тежките занимания в колежа, тя заминала заедно със сестра си на дълго пътешествие в Япония и Китай. През януари 1904 г. се завърнала на зеления остров и донесла няколко черни семки от един странен плод, който в Китай наричат йанг тао.

Неговата историческа родина е в долината Чанг Куанг, където все още се срещат и диворастващи форми. Заради приликата на растението с европейската лоза новозеландците първоначално го нарекли *Chinese gooseberry* (Китайско цариградско грозде). Явно климатът и плодородните почви около Отаго, на южния новозеландски остров, се оказали твърде благоприятни, защото няколко години по-късно новата култура вече се радвала на засилен интерес сред местните градинари. Благодарение на техните грижи размерите на плода се увеличили, а вкусът бил значително облагороден. През 1920 г. били предложени първите плодове на вътрешния пазар, а четири години по-късно новозеландският градинар Хейуърд Райт успял да култивира познатия днес по цял свят сорт киви с яркозелена сърцевина, който в негова чест по-късно бил наречен *Hayward kiwifruit*. Към средата на века новозеландците решили да излязат с новия плод на международните пазари. През 1952 г. били изнесени първите 13 тона за Англия, които, изглежда, са били посрещнати с любопитство. Дотогава кивито все още нямало международно признато име. Неговото официално кръщение станало през 1959 г., когато новозеландски търговци опитали да го продават в САЩ под името *melonette* (пъпешче). Като разбрали какви са митата за вносните пъпешки в Америка, те решили да прекръстят стоката си и я нарекли *kiwifruit*.

Маорската дума киви явно не е била избрана случайно. Това е името на друга новозеландска емблема - уникалната местна птица, която не може да лети, а перушината ѝ прилича на човешка коса. Името ѝ в маорския език е дошло от звуците, които тя издава. Впрочем тази дума вече е била нарицателно и за други новозеландски неща. В някои банки среди чиновниците казвали киви на новозеландския долар. Така били наричани и новозеландските войници по време на Втората световна война. През XIX век много европейци смятали, че птицата киви, за която били слушали, е някаква измислица или измама. С плода обаче не било така. Американците най-бързо оценили неговите огромни пазарни хоризонти. През 60-те години в Калифорния започнало създаването на първите насаждения, които през 1970 г. дали и първата реколта. В момента този забележителен плод, който според някои изследвания съдържа повече витамин С от всеки друг и действа особено благотворно при сърдечно-съдови заболявания, се отглежда в САЩ, Италия, Япония, Франция, Гърция, Испания, Австралия и Чили. През 1991 г. отново в Нова Зеландия е създаден и нов сорт с жълта сърцевина и по-сладък вкус (Gold kiwifruit).

У нас първите насаждения бяха направени в края на 80-те години около Петрич и Сандански. В ранните години на демокрацията тези малки плантации за киви бяха една от емблемите на бързо проспериращата свободна икономическа инициатива. Хората, които се захващаха с тази нова култура, приличаха на лекомислени авантюристи, но авантурата им беше щедро възнаградена на пазара. Много хора не подозираха, че тази неугледна на вид екзотика е родно производство, и охотно плащаха сравнително високата ѝ цена. Не е изключено кивито да е по някакъв начин свързано и с винарския бум на Нова Зеландия през последните двадесет години. Не заради външната прилика на растението с лозата, а по-скоро заради авантюристичния експериментаторски дух на местните фермери. През 70-те години на миналия век никой не е подозирал, че тази страна ще произведе най-великия совиньон блан в света. Днес никой не се учудва на това. Изглежда, в градинарството за разлика от политиката успешните авантюри радват цели народи, докато неуспешните остават единствено за сметка на градинаря.

Материал на вестник Сега